

PIRK JÁNOS

festőművész

Galánta, 1903. július 22. – Szentendre, 1989. március 1.

A Szentendre Város Díszpolgára kitüntetést 1979-ben vette át

Pirk János művészi pályája 1921-től 1989-ig közel 70 évet ívelt át, s ebből 45 év Szentendréhez kötődik.

Korán árvaságra jutott, nagyszüleinél szigorú paraszti környezetbe került, ahol kiskorától részt kellett vennie a földműves munkában. Az ekkor szerzett élmények egész életét végigkísérték.

Gyermekkorától kezdve szívesen rajzolt, első tanára Litteczky Endre szatmári festőművész volt. 1921-ben Nagybányára utazott, mert megtudta, hogy Thorma János ott fest és tanít. Pirk kivételes tehetségére azonnal felfigyeltek a művésztelepen, a 18 éves fiatalembert csodagyerekként emlegették.

1924-től a Képzőművészeti Főiskolán Réti Istvánhoz járt, de tanulmányait csak több megszakítással, kilenc év után, 1933-ban, tudta befejezni, mert haza kellett járjon Szatmárra, hogy segítsen nagyszülei gazdaságában.

1930-ban elnyerte a Székesfőváros festészeti díját, az ezzel kapott pénzből párizsi tanulmányútra indult. Franciaországban a nagy realisták, Courbet, Daumier, de különösen a Barbizoni Iskola „emberfestője”, Jean François Millet, a francia paraszti élet mindennapjait megjelenítő mester művészete hatott rá. Pirk egész életművét végigkísérő témaválasztása – az azonos élmények nyomán a földművelő nép életéből vett jelenetek – kétségtelen párhuzamot mutat Millet képeivel, a naturalizmustól elszakadó, gazdag színvilágú festészete mégis inkább Van Gogh expresszivitásával rokonítható.

1931-ben kapott megbízást arra, hogy két nagybányai festőtársával, Fekete Károlyal és Oraviczai Szabó Istvánnal együtt készítsék el az érmihályfalvi neogótikus római katolikus templom szentélyének freskóit. Pirk János a főoltár mögött és mellett elhelyezkedő, Pádúai Szent Antal történetéből vett életképeket festette meg. (A 7 x 7,5 méteres, al secco eljárással készült falképet 2010-ben restaurálták.)

1933-ban itáliai tanulmányutat tett a Korb Flóris építész által 26 évesen elhunyt leánya, Korb Erzsébet festőművész emlékére, *„szegény főiskolai hallgatók olaszországi tanulmányútja költségeinek fedezésére”* alapított, csak kétevente odaítélhető ösztöndíjjal. 1936-ban ismét Olaszországba utazott: állami ösztöndíjjal egy évet töltött Rómában, a Collegium Hungaricumban. A hosszabb itáliai tartózkodás ellenére a Római Iskola, a neoklasszikus novecento művészet Pirk egyéni festői nyelvét nem befolyásolta.

1944-ig minden évben hűségesen eljár Nagybányára, itt ismerte meg Remsey Ágnes grafikus- és iparművészt, akivel házasságkötésük után Szentendrre költöztek. Egy ideig a (Régi) Művésztelepen laktak, de Pirk nem itt alkotott. A házaspár az ötvenes éveket már a Pismány oldalában álló kis házban töltötte. A kor politikai elvárásainak megfelelni nem hajlandó, megalkuvásra képtelen művész sok nélkülözés közepette élt, az egyre szaporodó család eltartása érdekében gyakran nehéz fizikai munkát vállalt. *„Élete sokszor volt dráma. Mégsem tragédia. Mert volt védelme, a palettája. Amíg azt kezében fogta, el nem merülhetett. Sorstársa volt az egész látható világ, ezért sohasem volt egyedül.”* – írta róla felesége a Műhelytitkok című írásában.

A szerény megélhetést is biztosító, „befutott művész” státust csak élete végén elérő Pirk János művészetére és sorsára az 1960-as évek végéig jobbra csak a pályatársak és jó szemű művészettörténészek figyeltek oda: 1958-ban így kapta meg a Munkácsy-díj 2. fokozatát, 1968-ban a Szocialista Kultúráért érdemérmét.

1969-ben – az akkor már 66 éves festő – műteremlakást kapott az ebben az évben megnyílt szentendrei Új Művésztelepen, s ez meghozta számára az alkotás nyugalalmát.

1970-1974 között a szentendrei rajzkört vezette, melyben több, ma már a magyar kortárs művészet élvonalához tartozó alkotó tette meg pályája első lépéseit.

1974-ben Pirk János az elsők között vehette át Szentendre Várostól az abban az évben megalapított Pro Urbe díjat.

Pirk János egész életművét végigkíséri a gyermek- és ifjúkori kori paraszti környezetben végzett munkája következtében – Mezei Ottó művészettörténész megfogalmazása szerint - *„az anyafölddel szakrális kapcsolatban álló”* ember személyesen is megélt élményvilága. Ez alig néhány, újra meg újra megfestett témacsoportot ölel fel, mint a tengerihántás, a krumpliszedés, s főleg a búza életét a magvetéstől a kaszalapáláson át a learatott búzakeresztekig végigkövető festmények. *„A kenyérré magasztosult föld, az emberré magasztosult kenyér, és a káprázattá magasztosult ember az ő művészetének alapértéke”*- írta erről Remsey Ágnes férje tömör líraisággal megfogalmazott pályaképében. A valójában a festő személyes terheit, a nagy családot és a művészetet egyszerre szolgáló ember megfeszülő életét jelképező Húzó ló éppúgy, mint hétköznapi virágokról (napraforgókról, vagy a Pirk által különösen kedvelt pipacsokról) készült „portrék” mind szimbolikus értelmet, boldogságot, elvágyódást vagy drámát hordoznak.

Talán egyetlen festő sem készített Szentendrén annyi önarcképet, mint Pirk János. Finom humorával a mindig nehéz körülmények között élő művész ezt azzal magyarázta, hogy a festő számára őnmaga a *„legolcsóbb modell”*. Ezek a festmények rajzok, rézkarcok nem csupán egy küzdelmes élet szinte évről évre végigkövethető dokumentumai, de egyúttal a csak a művészet iránt alázatos, másban soha meg nem alkuvó művész egyetemes értékű önvallomásai is.

Irodalom:

Pirk Ambrus – Verba Andrea: Pirk János emlékkiállítás katalógusa, Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 1999